

Szászi Ivett¹

Magyarország nemzetközi fejlesztéspolitikája az ezredfordulótól napjainkig

[DOI 10.17047/Hadtud.2021.31.E.130](https://doi.org/10.17047/Hadtud.2021.31.E.130)

Az 1990-es években Magyarország eseti jelleggel végzett nemzetközi fejlesztési tevékenységet, azonban 2001-től már egyre aktívabb fejlesztéspolitikát folytatott, melyet az ország hivatalos fejlesztési hozzájárulásának folyamatos növekedése bizonyít. A tanulmány a növekedés mögött álló okok és dinamikák összefüggéseivel foglalkozik, valamint annak feltérképezésével, hogy milyen mértékben illeszkedik Magyarország fejlesztési tevékenysége az ország biztonsági és külpolitikai érdekeihez. Összevetve Magyarország nemzetközi fejlesztési tevékenységéről készült stratégiákat, valamint az éves beszámolókat a magyar kül- és biztonságpolitikai stratégiákkal megállapítható, hogy földrajzi értelemben mindegyik dokumentumban állandó prioritást élveznek az ország közvetlen szomszédságában lévő területek, mint Szerbia és Ukrajna, valamint az elmúlt években a migrációs válság miatt Közel-Kelet és Észak-Afrika térsége.

KULCSSZAVAK: nemzetközi fejlesztéspolitika, Magyarország, kül- és biztonságpolitikai érdekek

The international development policy of Hungary from the Millennium until today

In the 1990s, Hungary carried out mainly ad hoc international aid activities, but since 2001 Hungary has been pursuing an increasingly active international development policy which is well signalled by the steady increase in the country's official development contribution. The paper addresses the correlation of the causes and dynamics behind the growth and wishes to chart the extent to which Hungary's development activities are in line with its security and foreign policy interests. Comparing the annual reports and strategies on Hungary's international development activities and the country's foreign and security policy strategies, it can be concluded that the priority in geographical sense is given to the immediate neighbouring countries in all documents, such as Serbia and Ukraine, and in the recent years due to the migration crisis to the Middle East and North Africa.

KEYWORDS: international development policy, Hungary, foreign- and security policy interests

Bevezetés

Az egykori szovjet blokkba tartozó közép- és kelet-európai országokat a rendszerváltás után új donorként aposztrofálták. Ezen országoknak ugyan a rendszerváltás előtt is volt kidolgozott nemzetközi fejlesztéspolitikája, mégis helytálló az 'új „donor” megnevezés, hiszen önálló, saját nemzeti érdekeiket érvényesíteni tudó fejlesztési tevékenységet csak 1989 után kezdtek el kialakítani. Magyarország a hidegháború alatt főként szakemberképzést, segélyhitelezést és humanitárius segítségnyújtást folytatott olyan országok számára, amelyek vezetése illeszkedett a Szovjetunió ideológiájához.² A szakpolitika ekkor még nem volt rendszerezett, valamint hiányzott a szakmai és gyakorlati tapasztalat is. A rendszerváltást követő útkeresés

¹ Nemzeti Közsolgálati Egyetem. Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz –at the National University of Public Service. PhD Candidate; e-mail: ivett.szasz@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-1591-1918>

² Boros 2005.

során az ország végül az euro-atlanti integrációban találta meg a helyét, amelynek következtében 1996-ban csatlakozott a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezethez (Organization for Economic Cooperation and Development – OECD), 1999-ben az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (North Atlantic Treaty Organization – NATO), 2004-ben pedig az Európai Unióhoz (European Union – EU).³ Ezen tagságokból adódóan Magyarország megkezdte önálló nemzetközi fejlesztéspolitikájának kialakítását.

Az első nemzetközi fejlesztési stratégiai dokumentumot a Külügyminisztérium (2014-től Külgazdasági és Külügyminisztérium) dolgozta ki 2001-ben.^{4,5} Kezdetekben Magyarországnak túlnyomó részt multilaterális fejlesztési kapcsolatai voltak, amely azt jelentette, hogy a fejlesztésre szánt források tagdíj formájában kerültek befizetésre.⁶ Az országnak ebben az időben nem volt elegendő tapasztalata a bilaterális fejlesztési kapcsolatok kialakításában, a külkapcsolatok helyett főként a belpolitikára koncentrált,⁷ valamint az akkori gyengébb gazdasági teljesítménye miatt elsősorban a nemzetközi szervezetekben való tagságából adódó kötelezettségeket teljesítette. Az ország első bilaterális fejlesztési programjai ennek megfelelően csak 2003-ban indultak el.⁸

A tanulmány első részében Magyarország kül- és biztonságpolitikai érdekei kerülnek bemutatásra az ország külügyi és nemzeti biztonsági stratégiáiban megfogalmazottak tükrében, összevetve azokat a magyar nemzetközi fejlesztéspolitika megvalósulásának földrajzi irányjaival. A tanulmány második része áttekinti a magyar nemzetközi fejlesztéspolitika fejlődését a rendszerváltástól napjainkig, valamint a fejlesztéspolitika intézményesülését Magyarországon. A harmadik rész ismerteti a magyar hivatalos fejlesztési támogatás (Official Development Aid – ODA) mértékének és irányának változásait 2003–2019 között. Végül a tanulmány negyedik és ötödik egysége Magyarország 2014–2020, valamint 2020–2025 közötti időszakra vonatkozó nemzetközi fejlesztési stratégiáinak felépítését és tartalmát szemlélteti.

Magyarország nemzeti érdekeinek meghatározása a nemzeti stratégiai dokumentumok tükrében

Magyarország nemzetközi fejlesztéspolitikáját és humanitárius segítségnyújtási tevékenységét nemzeti érdekeinek figyelembevételével alakítja ki. Összevetve a Külgazdasági és Külügyminisztérium (továbbiakban: KKM) által Magyarország nemzetközi fejlesztési

³ Hazánk 1955 óta tagja az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) és 1982-ben csatlakozott a Világbankhoz és a Nemzetközi Valutaalaphoz.

⁴ Suha 2011.

⁵ NEFE Kézikönyv 2015, 5.

⁶ A magyar segélynyújtás kétharmadát a multilaterális segélyek teszik ki, vagyis a különböző nemzetközi szervezetekbe befizetett tagdíjak, valamint az EU költségvetéséhez, illetve 2011-től már az Európai Fejlesztési Alaphoz való hozzájárulások ODA-ként elszámolható része. Kiss 2011, 203.

⁷ Gazdag 2008.

⁸ Magyarország nemzetközi fejlesztési tevékenységével és történetével kifejezetten a kezdeti időszakban (rendszerváltástól a 2014–2020-as stratégia megalkotásáig) több kutató is részletesen foglalkozott. A tanulmánynak nem célja az ő munkájuk ismétlése, ezért is csak a bevezető fejezet alkalmával foglalnám össze kiemelkedő munkáikat: Szent-Iványi 2012., Paragi Beáta 2010, Paragi, Szent-Iványi, Vári 2007., Boros Jenő HÁT KÜM 2005.

tevékenységéről készített éves beszámolókat, valamint a 2014-es és 2020-as nemzetközi fejlesztési stratégiákat, a 2008-as és 2011-es külpolitikai, valamint a 2011-es és 2020-as biztonságpolitikai stratégiákkal, megállapítható, hogy mindegyik dokumentumban állandó prioritást élveznek az ország közvetlen szomszédságában lévő országok, mint Szerbia és Ukrajna, valamint az elmúlt években a megnövekedett migrációs nyomás miatt a Közel-Kelet és Észak-Afrika térsége. Elmondható továbbá, hogy a fejlesztési tevékenység olyan szektorokban valósult meg, ahol az országnak komparatív előnyei vannak, ideértve a vízgazdálkodást és az oktatással kapcsolatos szakképzéseket.

Külpolitikai dokumentumok

A rendszerváltás után 2004-ig a három meghatározó külpolitikai cél az euro-atlanti integráció, a határon túli magyarok helyzete és a szomszédságpolitika voltak. A kormány 2008-ban fogadta el Magyarország külkapcsolati stratégiáját, amelyben 2020-ig bezárólag állították fel a követendő külpolitikai irányvonalakat. A dokumentum kifejti a megváltozott nemzetközi rendszerhez igazodó új hármas prioritást: *versenyképes Magyarországot az Európai Unióban; sikeres magyarságot a régióban és felelős Magyarországot a világban.*⁹ Ezen külpolitikai fő irányelveket kiegészíti a Magyar külpolitika az uniós elnökség után c. 2011-ben megjelent külkapcsolati dokumentum,¹⁰ amelyben kiemelik a *globális nyitás* fontosságát, továbbá a 2012-ben megjelent Széll Kálmán terv 2.0 program,¹¹ amelyben először találkozhatunk a *keleti és déli nyitás* célkitűzésével. Ahogy Magyarország az antalli külpolitikai prioritásoknak megfelelően az euro-atlanti és transzatlanti integráció során (NATO és EU tagság) egyre inkább közeledett a Nyugathoz, valamint ahogyan gazdasága egyre jobban erősödött, képes lett a belpolitikai dinamikák mellett a külpolitikára is koncentrálni. Magyarország mint korlátozott katonai és gazdasági képességekkel rendelkező kisállam felismerte, hogy képességeinek figyelembevételével meg kell találnia azokat a lehetőségeket, amelyekkel a leghatékonyabb érdekérvényesítésre képes a világban.

A nemzetközi fejlesztési segítyezést az államok nem pusztán a fejlődő országok megsegítésére használják, hanem a nemzetközi béke és biztonság megteremtésére, valamint a nemzeti érdekeik előmozdítására is. A 2011-es külkapcsolati stratégiában megjelölt globális nyitás célkitűzése a poszt-szovjet térség államaiban a demokratikus intézményrendszer kiépítésére koncentrálni, míg a fejlett ázsiai gazdaságokkal – Japán, Dél-Korea, Kína és Tajvan – kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok kialakítására törekszik. A közel-keleti és észak-afrikai régióban Magyarország fő célja a béke és biztonság megteremtése, a szubszaharai régióban a millenniumi, később a fenntartható fejlesztési célok (Sustainable Development Goals – SDG) elérése. A stratégia Latin-Amerikát mint elfeledett térséget jelöli meg, amellyel lényeges lenne szorosabb kapcsolatokat kiépíteni, tekintve, hogy a régió több feltörekvő

⁹ 1012/2008. (III. 4.) Korm. határozat Magyarország külkapcsolati stratégiájáról.

¹⁰ Magyar külpolitika az uniós elnökség után 2011. Letöltés ideje: 2020. 09. 30. https://brexit.kormany.hu/download/4/c6/20000/kulpolitikai_strategia_20111219.pdf

¹¹ Széll Kálmán terv 2.0 Letöltve: 2020. 09. 30. https://2010-2014.kormany.hu/download/3/e8/80000/1-A_k%C3%B6vetkezo%C5%91_1%C3%A9p%C3%A9s%20%28SzKT%2020%29.pdf

gazdaságnak is otthont ad.¹² Szorosabb kapcsolat alakult ki az ázsiai, afrikai és latin-amerikai országokkal a 2011-es magyar EU elnökség során, amikor Magyarország befizető taggá vált az Európai Unió Európai Fejlesztési Alapjában. Az Alap pénzügyileg teljesen független az EU költségvetésétől és főként az afrikai, csendes-óceáni, karibi és tengeren túli térségre koncentrál. A magyar kormány kiemeli, hogy a keleti- és globális nyitás nem elfordulást jelent a nyugati értékrendtől, hanem a transzatlanti térséggel való politikai és gazdasági kapcsolatok kiegészítését hivatott elősegíteni, amely a magyar gazdaság diverzifikációját és az ország világgazdaságban történő pozícionálását segíti. Az Európán kívüli diplomáciai kapcsolatok éledezését mutatja, hogy 2010–2014 között több Európán kívüli külképviselet is megnyílt a következő helyeken: Abuja, Bagdad, Erbil, Hongkong, Kuala Lumpur, Melbourne, Mumbai, Santiago de Chile és Toronto.¹³

Biztonságpolitika dokumentumok

Magyarország nemzetközi fejlesztéspolitikai és humanitárius segítségnyújtási tevékenysége során a külpolitikai és gazdasági érdekei mellett a nemzeti, valamint regionális stabilitást és biztonságot is figyelembe veszi. A bipoláris világ megszűnése óta a fenyegetéseket már nem csak a katonai szektorból származtatjuk. A biztonság fogalmának folyamatos szélesedése miatt egyre nagyobb figyelem kerül a biztonság társadalmi, környezeti, gazdasági, pénzügyi és politikai szegmensére. A kibővült biztonságértelmezésben nagyobb hangsúlyt kap Magyarország közelebbi és távolabbi környezetének stabilitása és a nemzetközi fejlesztéspolitika, mint a stabilitás megteremtésére és megőrzésére alkalmas lehetséges eszköz. Magyarország nemzeti biztonsági érdekének tekinti a nemzetközi béke, biztonság és együttműködés fenntartását, a demokrácia térnyerését, az euro-atlanti térség, különösen a Magyarországhoz földrajzilag közel eső területek és a szomszédos országok stabilitását, valamint az euro-atlanti integráció további mélyítését. A 2011-es nemzeti biztonsági stratégia ráerősít a külkapcsolati stratégiában is szereplő kiemelt régiókra: a feltörekvő ázsiai, dél-amerikai, közel-keleti területekre, továbbá fontosnak tartja az afrikai hatalmi erőközpontokkal és regionális szervezetekkel a szorosabb kapcsolatok kialakítását. Magyarország gazdasága nyitott, ezért fokozott figyelmet szükséges fordítani a kedvezőtlen nemzetközi gazdasági folyamatokra, és a gazdasági világválságok begyűrűző hatásaira. Ennek ismeretében törekedni kell a magyar nemzetgazdaság széles körű diverzifikálására a világgazdasági kitettség csökkentése érdekében.

Magyarország szomszédságában, de a távoli régiókban is rendkívül fontos a béke és biztonság megteremtése és fenntartása. Magyarországnak nem csak a közvetlen közelében lévő országok instabilitása jelenthet kihívást, hanem a fejlődő világ törékeny államai is.¹⁴ A kormány, az ország gazdasági teherbíró képességével arányosan, egyre nagyobb erőfeszítést

¹² Magyar külpolitika az uniós elnökség után 2011. Letöltés ideje: 2020. 09. 30.

https://brex.it.kormany.hu/download/4/c6/20000/kulpolitikai_strategia_20111219.pdf 36–55.

¹³ A globális nyitás politikája. 2014. június 2. Letöltés ideje: 2020. 09. 30. <https://2010-2014.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/globalis-ugyekert-felelos-helyettes-allamtitkarsag/hirek/a-globalis-nyitas-politikaja>

¹⁴ 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. *Magyar Közlöny* 2012/19. 1878–1388.

tesz annak érdekében, hogy a fejlődő világból eredő problémákat helyben kezelje, megelőzve ezzel a válságövezetektől eredő kihívások begyűrűződését határainkon belülre. A megelőzés egyrészt költséghatékonysági célokat is szolgál, másrészt a hirtelen és nagy felkészülést igénylő kihívások elkerüléséhez is hozzájárul.

A 2015-ben kezdődő migrációs hullám következtében a magyar kormány egyre nagyobb hangsúlyt fektetett a multilaterális és bilaterális fejlesztési segélyezésre, valamint új programokat is létrehozott a probléma helyben kezelésére, ideértve a Hungary Helps Programot (2017),¹⁵ amely az üldözött vallási (főként keresztény) kisebbségek megsegítésére jött létre, továbbá az Afrika Stratégiát (2019),¹⁶ amely a szubszaharai térségre koncentrál.

Az egykori millenniumi-, és a jelenlegi fenntartható fejlesztési célok elérésében is aktív szerepet vállal Magyarország, a szegénység felszámolása és a globális éghajlatváltozás a kormány kül- és biztonságpolitikai stratégiáiban is megjelenik. Az éghajlatváltozás különösen fontos az ország földrajzi elhelyezkedése miatt. A Kárpát-medence fokozottan kitett a szomszédos országokban történő környezeti változásoknak és természeti katasztrófáknak, ezért a nemzet biztonsága érdekében különösen fontos az árvizek elkerülése, valamint a víz- és levegőszennyezés kérdése.¹⁷

2020-ban megjelent Magyarország új Nemzeti Biztonsági Stratégiája. A dokumentum nagyobb hangsúlyt fordít a nemzetközi fejlesztéspolitikára és humanitárius segítségnyújtásra, mint a 2011-es nemzeti biztonsági stratégia, de így is csak érintőlegesen foglalkozik a témával. A nemzetközi fejlesztési tevékenységet tekintve Magyarország számára prioritást jelent a nők és gyermekek biztonsága, továbbá az oktatás támogatása, ezen belül is a külföldi állampolgárok számára nyújtott állami ösztöndíjak biztosítása. A humanitárius segítségnyújtást illetően az utóbbi években az ország főként az üldözött keresztény kisebbségek megsegítésére koncentrál. Magyarország biztonsági környezetének felvázolása során a stratégia felhívja a figyelmet arra, hogy a törekeny, polgárháború sújtotta, gazdasági problémákkal küzdő régiók még sérülékenyebbé válhatnak, kitéve a társadalmat az éhínségnek, ivóvízhiánynak, járványoknak, bűnözésnek és terrorizmusnak, amely tömeges migrációt indíthat el Európa felé, veszélyeztetve a nemzetközi rendszer stabilitását. Ezen folyamatok megelőzése globális összefogással érhető el, amelyből Magyarország egyrészt tudásmegosztással, másrészt a térség országaival való szorosabb gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok kialakításával veszi ki a részét. Ahogy a 2020-as nemzetközi fejlesztési stratégiában is megjelenik, a kormány gazdasági kapcsolatainak erősítésére és a nemzetközi pozíciószerezésre törekszik főként a poszt-szovjet térségbeli, közel-keleti, ázsiai, afrikai és latin-amerikai országokkal és regionális szervezetekkel. A távolabbi régiókból érkező kihívásokon túl a környező országok instabilitása is közvetlen biztonsági fenyegetést jelent Magyarország számára. A stratégia nem zárja ki a hagyományos konfliktusok kialakulásának vagy váratlan támadás bekövetkezésének lehetőségét sem az ország közvetlen környezetében. Magyarország számára komoly nemzeti érdek továbbá a határon túli magyarság és az általuk

¹⁵ Hungary Helps Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <http://hungaryhelps.gov.hu/hu/#close>

¹⁶ 1177/2019. (IV. 2.) Korm. határozat az Afrika stratégiáról. *Magyar Közlöny* 2019/56. 1861–1864.

¹⁷ 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. *Magyar Közlöny* 2012/19. 1878–1388.

lakott területek védelme. A 2020-as év járványügyi helyzete miatti kihívások hatására felértékelődött a biztonság egészségügyi szegmense.

Következésképpen elmondható, hogy a politikai dokumentumokban (nemzetközi fejlesztési stratégia, külügyi stratégia, biztonsági stratégia) a nemzetközi fejlesztési tevékenységet és humanitárius segítségnyújtást az ország biztonsági és külpolitikai érdekeinek figyelembevételével határozzák meg.

A magyar nemzetközi fejlesztési tevékenység újjáéledése és intézményesülése

Az első nemzetközi fejlesztési koncepció kidolgozását – a 2319/1999. (XII. 7.) Korm. határozat alapján – a külügyi, a gazdasági, illetve a pénzügyekért felelős tárcák közösen készítették elő és terjesztették be, majd a kormány 2001. július 24-én fogadta el.¹⁸ Magyarország nemzetközi segélyezési tevékenysége terén a legfőbb döntés-előkészítő, koordináló, illetve végrehajtó szerv a 2002-ben a Külügyminisztériumon belül létrejövő Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Főosztály.¹⁹ Jelenleg a főosztály, Nemzetközi Fejlesztési Főosztály (NEFEFO) néven az export növeléséért felelős helyettes államtitkár közvetlen irányítása alatt működik. A főosztály feladata kapcsolatot tartani a nemzetközi humanitárius segítségnyújtással foglalkozó nemzetközi (különösen ENSZ, EU, OECD), valamint hazai partnerek képviselőivel, koordinálni Magyarország nemzetközi fejlesztési stratégiájának és nemzetközi humanitárius segélynyújtási szakpolitika koncepciójának végrehajtását és felülvizsgálatát. A főosztály ezen kívül közreműködik a migrációs és menekültválság fejlesztéspolitikai és nemzetközi humanitárius vonatkozású kérdéseiben, továbbá részt vesz a migrációs és menekültválsághoz kapcsolódó európai uniós és nemzetközi fejlesztési pénzügyi alapokkal kapcsolatos kormányzati munkában. A főosztály 2006 óta minden évben beszámolót készít Magyarország hivatalos fejlesztési támogatásának helyzetéről,²⁰ melyet nyilvánosságra hoz a kormány honlapján. A beszámolókat megküldi az OECD DAC (Development Assistance Committee – Fejlesztési Segítségnyújtási Bizottság) részére is, tekintve, hogy Magyarországnak, mint a fejlesztési bizottság teljes jogú tagjának 2016 óta beszámolási kötelezettsége van a szervezettel szemben.

Magyarország első átfogó, 2014–2020 közötti időszakra szóló nemzetközi fejlesztési stratégiájának kidolgozása jelentős lépés volt, amelyben részt vett a KKM, a HAND (Nemzetközi Humanitárius és Fejlesztési Civil Szövetség – Hungarian Association of NGO's for Development and Humanitarian Aid) civil szervezet, nemzetközi fejlesztésben részt vevő egyéb társmisztériumok, továbbá más civil szervezetek is. Az előkészítési folyamat kezdete 2007-re tehető, amikor a HAND, dr. Kiss Judit, a Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutatóintézet kutatóprofesszorának vezetésével elkészítette Magyarország

¹⁸ Paragi, Szent-Iványi, Vári 2007, 149.

¹⁹ Uo. 155.

²⁰ A külgazdasági és külügyminiszter 4/2019 (III. 13.) KKM utasítása a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. 2019. 95. Letöltés ideje: 2020. 09. 16.

<https://www.kormany.hu/download/d/64/91000/A%20K%C3%BCIgazdas%C3%A1gi%20%C3%A9s%20K%C3%BCI%C3%BCgyminiszt%C3%A9rium%20SZMSZ-e.pdf>

első „A magyar nemzetközi fejlesztéspolitika a számok tükrében” c. AidWatch²¹ jelentését, amely az ország nemzetközi fejlesztéspolitikájának aktuális helyzetéről és jövőbeli lehetőségeiről szól. A dokumentum megjelenése komoly szakmai visszhangot kapott, amelynek következtében egy pozitív attitűdváltozás indult meg a magyar akadémiai és politikai közegben a témát illetően.²² A 2007-es dokumentum megjelenése óta a HAND rendszeresen kiértékeli jelentéseiben a magyar fejlesztéspolitika eredményeit.

Az AidWatch jelentések átfogó képet adnak Magyarország éves fejlesztési tevékenységéről és számos észrevételt, valamint javaslatot fogalmaznak meg a magyar nemzetközi fejlesztéspolitika alakítói számára. Ezen ajánlások a KKM NEFEFO által készített 2014–2020-as nemzetközi fejlesztési stratégiában is visszaköszöttek, hangsúlyozva a nemzetközi fejlesztéspolitika megvalósítása során felismert hiányosságokat. A KKM és a HAND között kialakult sikeres együttműködés azt bizonyítja, hogy érdemes fenntartani a kormányzati és a civil szféra közötti kapcsolatot, tekintve, hogy a két szektor közötti kölcsönös kommunikáció jótékony és elengedhetetlen a szakpolitika fejlődése szempontjából.

Magyarország nemzetközi fejlesztési hozzájárulása 2003 és 2019 között

A fejlesztési hozzájárulás mértéke

A nemzetközi fejlesztési hozzájárulás, vagyis az ODA olyan kormányzati támogatás, amely kifejezetten a fejlődő országok gazdasági fejlődését és jólétét célozza. Tehát a magyar ODA adatok azt mutatják meg, hogy az ország nemzeti jövedelméből mennyi pénzt költött a fejlődő világ segélyezésére.

Az *1. ábra* összefoglalja, hogy Magyarország a GNI (gross national income – bruttó nemzeti jövedelem) hány százalékát fordította nemzetközi fejlesztésre 2003 és 2019 között. A grafikonon látszik, hogy a magyar ODA 2006-ig folyamatosan és intenzíven növekedett, azonban 2007-ben már jelentős visszaesés következett be. A 2006-os kiemelkedő, 0,13%-os értéknek részben az az oka, hogy ebben az évben került sor egy nagy mértékű adósságelengedésre Irak vonatkozásában,²³ amely fejlesztési segélyként került elszámolásra. A 2011-es növekedés annak köszönhető, hogy Magyarország az EU Európai Fejlesztési Alap befizető tagjává vált, amely egy nagyobb, hivatalos fejlesztési segélyként is elszámolható összeg befizetését vontta maga után.²⁴ 2012-ben újabb visszaesés mutatkozott, mert felére csökkentették a nemzetközi fejlesztésre fordítható állami költségvetést.²⁵ 2014 és 2016 között azonban újra növekedni kezdett a magyar ODA, köszönhetően annak, hogy ebben az

²¹ CONCORD – CONFederation for COoperation of Relief and Development NGOs – Az európai fejlesztési szervezeteket tömörítő szervezet, amely évente kiadja Aid Watch („segélyezési politikát figyelő”) jelentéseit. Ennek magyarországi változatát a HAND civil szervezet végzi el a CONCORD támogatásával. A CONCORD 2012 óta támogatja a HAND munkáját. A harmadik, 2011-es HAND Aid Watch jelentést az Európai Unió támogatta. What is CONCORD? Letöltve: 2020. 09. 30. <https://concordeurope.org/who-we-are/>

²² Dr. Kiss 2011.

²³ Dr. Kiss 2011, 7.

²⁴ Hodosi Róbert: Mit tesz Magyarország a fejlődő országokért? HAND. 2012. Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <http://hand.org.hu/media/files/1354201951.pdf> 7.

²⁵ CONCORD – HAND: AidWatch jelentés: A fejlesztési segélyek egyedülálló szerepe. Európa és Magyarország hozzájárulása a globális szegénység leküzdéséhez. 2013. Letöltés ideje: 2020. 09. 15. <http://hand.org.hu/media/files/1383211926.pdf> 5.

időszakban Magyarország számára prioritássá vált az európai migrációs válság és ezzel a figyelem a fejlődő és a legkevésbé fejlett régiókra terelődött.

A 2014-es év több szempontból is stratégiai fordulópontnak számít a magyar nemzetközi fejlesztéspolitika történetében. Ebben az évben lépett hatályba a 2014–2020 között hatályos magyar nemzetközi fejlesztési tevékenységről és humanitárius segítségnyújtásról szóló stratégia.²⁶ Továbbá ebben az évben július 19-én fogadta el a fenntartható fejlesztési célokra vonatkozó tervezetet az ENSZ Közgyűlés által felállított nyílt munkacsoport (UN Open Working Group), amelyet társelnökség formájában Magyarország nevében Kőrösi Csaba²⁷ és Kenya nevében Macharia Kamau vezették.²⁸ A magyar elnökség prioritásai a vízügy, a migráció helyben történő kezelése, valamint a Nyugat-Balkán és Kelet-Európa stabilitása voltak. Továbbá 2014-ben az EU tagállamai megerősítették azon kötelezettségvállalásukat, hogy az ENSZ által kijelölt GNI 0,7%-os vállalásból 20%-ot a legkevésbé fejlett országokba juttatnak el. Míg 2013-ban a GNI 0,1%-át tette ki a teljes magyar ODA, és ennek 4%-a került a legkevésbé fejlett országokhoz,²⁹ addig 2018-ban a GNI arányos ODA 0,21% volt, melynek 26%-a került a fejlődő térségekbe, amely körülbelül 8 milliárd forintot jelent.

2014-től Magyarország egyre aktívabb fejlesztési tevékenységet folytatva továbbra is a külföldi ösztöndíjakra és a menekülteknek nyújtott támogatásokra koncentrált, illetve bilaterális fejlesztési együttműködést kötött Jordániával, Ukrajnával, Szerbiával, Vietnammal és Srí Lankával az oktatás és vízellátás területein.³⁰ Az 1996 óta tartó OECD tagság után Magyarország 2016-ban az OECD DAC állandó tagjává vált,³¹ köszönhetően aktívabb fejlesztéspolitikájának.³² Az 1. ábrán látható 2016-os fellendülést követően 2016–2017 között egy drasztikusabb visszaesés mutatkozott. A csökkenés oka, hogy ebben az időszakban alacsonyabb számban érkeztek menekültek Európába, így az ellátásukra is kevesebb összeget kellett fordítaniuk az országoknak. Ugyanis a menekültekre fordított összegeket a kormányok elszámolhatják fejlesztési hozzájárulásként. Ez a tendencia másik 17 országban is megfigyelhető.³³ 2017-ről 2018-ra egy intenzív növekedés mutatkozott elérve az addigi legmagasabb 0,21%-os³⁴ szintet, amely több mint 77 milliárd forintot jelent. 2018-ban az

²⁶ Jelentés Magyarország 2013. évi nemzetközi fejlesztési együttműködési és nemzetközi humanitárius segítségnyújtási tevékenységéről. Letöltés ideje: 2020. 09. 16.

<https://nefe.kormany.hu/download/1/3c/d0000/HONLAPRA%20-%20Korm%C3%A1nyjelent%C3%A9s%202013%20%C3%A9vi%20besz%C3%A1mol%C3%B3%20-%20202764NEFEFO.pdf> 4.

²⁷ A Köztársasági Elnöki Hivatal Környezeti Fenntarthatóság Igazgatóságának vezetője 2019-ben.

²⁸ A Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030 – Agenda 2030. Letöltés ideje: 2020. 09. 15.

<https://ensz.kormany.hu/a-2030-fenntarthato-fejlodesi-keretrendszer-agenda-2030->

²⁹ HAND AidWatch jelentés: A magyar nemzetközi fejlesztési szerepvállalás 2015 előtt és után. 2014 Letöltve: 2020. 09. 16. <http://hand.org.hu/media/files/1425981992.pdf>

³⁰ Hungary's Official Development Assistance. Letöltés ideje: 2020. 09. 16.

<https://www.oecd.org/development/hungarys-official-development-assistance.htm>

³¹ Lengyelország, Csehország és Szlovákia 2013 óta állandó tagsággal rendelkeznek.

³² Hungary joins the OECD Development Assistance Committee. 2016. Letöltés ideje: 2020. 09. 16.

<https://www.oecd.org/hungary/hungary-joins-the-oecd-development-assistance-committee.htm>

³³ Development aid stable in 2017 with more sent to poorest countries. 2018. Letöltés ideje: 2020. 09. 15.

<https://www.oecd.org/development/development-aid-stable-in-2017-with-more-sent-to-poorest-countries.htm>

³⁴ Hungary – International Development Cooperation Profile. 2018. Letöltés ideje: 2020. 09. 16.

<https://nefe.kormany.hu/download/7/f5/72000/Hungary%20-%20International%20Development%20Cooperation%20Profile.pdf>

OECD kimutatásai szerint a fejlesztési hozzájárulásokban általános csökkenés mutatkozott az EU tagállamok többségében, főként a legkevésbé fejlett országok irányában, ennek ellenére a vizsgált országok közül Magyarország érte el a legnagyobb növekedést, megduplázva előző éves eredményeit.³⁵ 2019-ben újabb rekord évet zárt hazánk 0,22%-kal, ami körülbelül 92 milliárd forintot jelent.³⁶

1. ábra

Magyarország nemzetközi fejlesztési hozzájárulása GNI arányosan

(Saját szerkesztés az AidWatch jelentések és a NEFE éves beszámolóinak adatai alapján)

A fejlesztési hozzájárulás földrajzi irányai

A nemzetközi fejlesztési segélyezés vizsgálata nem teljes a recipiens (fogadó) országok áttekintése nélkül. 2010–2013 között a magyar bilaterális támogatások keretében a legtöbb segély a szomszédságpolitikai törekvések miatt Szerbia és Ukrajna, valamint a NATO tagságunkból adódó PRT (Provincial Reconstruction Team – Tartományi Újjáépítési Csoport) részvételünkből következően Afganisztán felé irányult. 2013-ra a PRT források csökkenésével Afganisztán az első három helyről a hatodikra csúszott, Szerbia és Ukrajna azonban továbbra is az elsők között helyezkedett el. A 2015–2017-es időszakban a NEFEFO beszámolók alapján a legtöbb segély Vietnámba, Srí Lankára, Ukrajnába, Laoszba és

³⁵ Development aid drops in 2018, especially to neediest countries. 2019. Letöltés ideje: 2020. 09. 15.

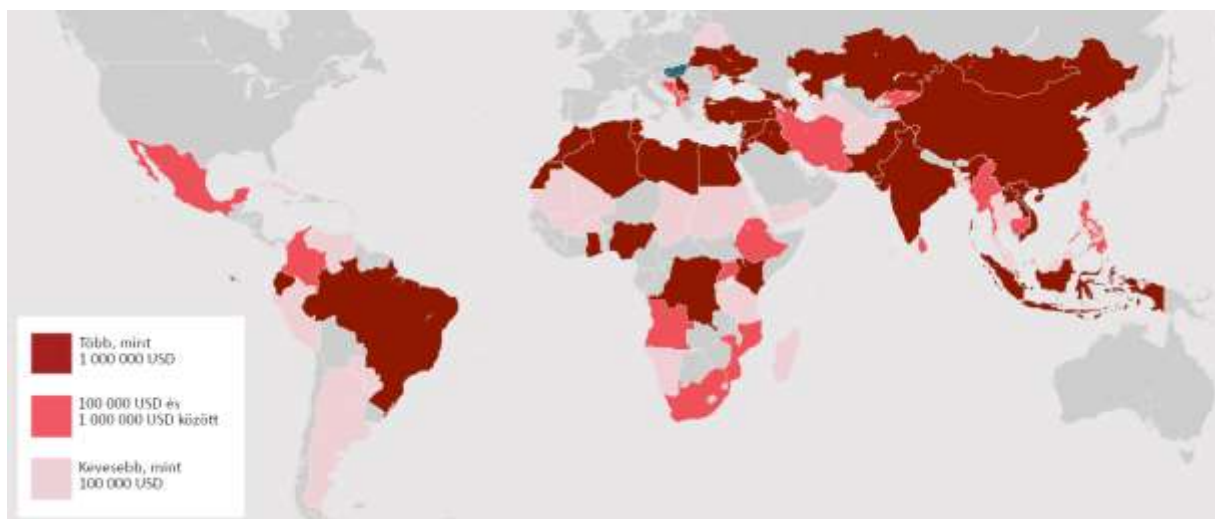
<https://www.oecd.org/development/development-aid-drops-in-2018-especially-to-neediest-countries.htm>

³⁶ Külgazdasági és Külügyminisztérium: Újabb rekordév a nemzetközi fejlesztési támogatások tekintetében. Letöltés ideje: 2020. 09. 27. <https://nefe.kormany.hu/ujabb-rekordev-a-nemzetkozi-fejlesztési-tamogatások-tekintetében>

Bosznia-Hercegovinába került,³⁷ míg 2018–2020 között a legtöbb segély Laoszba, Líbiába, Jordániába, Szíriába, Ukrajnába, Irakba és Törökországba jutott el.³⁸

2018-ban egy újabb mérföldkövet ért el az ország tekintve, hogy a bilaterális alapú magyar ODA 26,1%-a irányult a legkevésbé fejlett országokba, melyet főként oktatásra, valamint a fenntartható fejlesztési célok megvalósítására használtak fel. Ezzel Magyarország elérte, sőt túlteljesítette az ENSZ által kitűzött 20%-os célt.

A 2. ábrán Magyarország 2018-as nemzetközi fejlesztési tevékenységének célországai láthatók.³⁹ Megfigyelhetjük, hogy a legnagyobb támogatásban Dél-Amerika egyes országai, Közel-Kelet és Észak-Afrika, valamint Ázsia részesült. Bár a térkép szinte az egész fejlődő világot lefedi, érdemes megjegyezni, hogy a felsorolt területeken megvalósuló fejlesztési tevékenységek főként állami ösztöndíjak – például Stipendium Hungaricum – formájában kerültek végrehajtásra.⁴⁰ 2019-ben szintén aktív volt a magyar nemzetközi fejlesztéspolitika, tovább emelkedett a hivatalos fejlesztési hozzájárulásunk 0,21%-ról 0,22%-ra, amely főként a közel-keleti és afrikai területekre összpontosult. Ugandában vízgazdálkodási, mezőgazdasági és turizmus fellendítésével kapcsolatos projekteket valósított meg Magyarország, Irakban újjáépítési projekteket vettünk részt, valamint vízgazdálkodási és oktatásügyi programokban segédkeztünk.⁴¹

2. ábra

Magyarország nemzetközi fejlesztési tevékenységének célországai 2018-ban

(Jelentés a Kormány részére Magyarország 2018. évi nemzetközi fejlesztési tevékenységéről. Letöltve: 2020. 09. 15. <https://nefe.kormany.hu/tenyek-szamok-adatok>)

³⁷ NEFE Kézikönyv 2015. 4.

³⁸ 2014-es, 2015-ös és 2016-os KKM NEFE beszámoló jelentés alapján.

³⁹ Minél sötétebb a térképen egy országot jelölő szín, annál magasabb támogatást kapott az ország a magyar államtól.

⁴⁰ Stipendium Hungaricum hallgatói adatok, 2017. Letöltés ideje: 2020. 09. 16.

<https://tka.hu/palyazatok/7619/statisztikak>

⁴¹ Külgazdaság és Külügyminisztérium: International Development Cooperation Profile. 2020. 13. Letöltés ideje: 2020. 09. 27. <https://nefe.kormany.hu/megjelent-a-magyar-nemzetkozi-fejlesztéspolitika-eredmenyeirol-szolo-2020-es-kiadvany>

2014–2020 NEFE stratégia

2013 decemberében elfogadták a 2014–2020-as időszakra szóló NEFE stratégiát,⁴² a nemzetközi fejlesztési együttműködésről és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásról szóló 2014. évi XC. törvény létrehozásával.⁴³ A stratégia pontos neve: *Magyarország nemzetközi fejlesztési együttműködésére vonatkozó szakpolitikai stratégiája és nemzetközi humanitárius segítségnyújtására vonatkozó szakpolitikai koncepciója (2014–2020)*.

A stratégiában fontos szerepet kap a képzés és a tudás, melyeket a fejlődés egyik legfőbb feltételének tartanak. A fejlesztéssel foglalkozó szakminisztériumok együttműködésre töreksenek a nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó magyar tudományos és oktatási intézményekkel is. 2012-ben Magyarország tagja lett a Global Development Network szervezetének (GDN), a fejlesztés és fejlődés tudományos kérdéseivel foglalkozó nemzetközi szervezetnek. A Magyarországon felhalmozódott tudás átadásának egyik fontos célja, hogy a környező országokban erősítsék az *élelmezésbiztonságot, a fenntartható vízgazdálkodást és a környezetbarát növekedést*. Ez azért is fontos, mert az ország földrajzi elhelyezkedése miatt érzékeny a környező országokban történő természeti változásokra, például egy árvíz vagy a légszennyezés káros hatással lehet a magyar területekre.

A stratégia továbbá felvázol egy stratégiai és szektorális céltérképet. A stratégiai céltérkép a segélyezés és a bilaterális kapcsolatépítés irányait mutatja meg. Itt a dokumentum az eddig mindig prioritást élvező Nyugat-Balkánt és Kelet-Európát emeli ki, de említést tesz a szubszaharai Afrikával és általánosságban a fejlődő régiókkal való kapcsolatépítésről is. A dokumentum kiemeli továbbá, hogy a célországok kiválasztásánál figyelembe vették a nemzetközi egyezményekben elfogadott trendeket, például a legkevésbé fejlett országok támogatását.

A szektorális céltérkép megmutatja, hogy milyen szakmai területeken tudunk szakmai segítséget nyújtani a recipiens országoknak. Ezen szakmai területek az intézményfejlesztés (jogállami berendezkedés megszilárdítása), a zöldkultúra (vízgazdálkodás) és a humán erőforrás (oktatás és egészségügy területén). A nemzetközi egyezmények és vállalások betartása és követése mellett Magyarország megemlíti, hogy mindig az ország kül- és szakpolitikai érdekeit helyezik előtérbe a fejlesztéspolitika megvalósítása során is. Azokkal fognak együttműködni, akikkel valamilyen hosszabb távú, Magyarország számára is előnyökkel járó kapcsolat alakítható ki.

A stratégia kiemeli a főként európai uniós és V4 országokkal való együttműködést a segélyezés területén, továbbá a határokon átfolyó vizek védelmét és ellenőrzését, valamint magyar állam által a fejlődő országok diákjai számára biztosított ösztöndíjakat.

⁴² Magyarország nemzetközi fejlesztési együttműködésére vonatkozó szakpolitikai stratégiája és nemzetközi humanitárius segítségnyújtására vonatkozó szakpolitikai koncepciója (2014–2020). Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <https://nefe.kormany.hu/strategia>

⁴³ 2014. évi XC. törvény a nemzetközi fejlesztési együttműködésről és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásról. Letöltés ideje: 2020. 09. 15. <https://nefe.kormany.hu/nefe-torveny>

2020–2025 NEFE stratégia

2019. december 23-án hatályba lépett az új magyar Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Stratégia a 2020–2025 közötti időszakra vonatkozólag. A stratégia kidolgozása tanúsítja, hogy Magyarország mint donorország egyre nagyobb figyelmet fordít a nemzetközi fejlesztési tevékenységre, különösen a 2015-ös migrációs válság óta, belátva, hogy a fejlesztéspolitika hasznos eszköz az ország által is hirdetett „*problémák helyben való kezelésére*”. A stratégia – összhangban a 2019-es Afrika Stratégiával és a Nemzeti Exportstratégiával⁴⁴ – hozzájárul Magyarország nemzetközi szerepvállalásához és külgazdasági érdekeinek kiaknázásához. A NEFE stratégia alapvetése, hogy céljait úgy valósítsa meg, hogy egyaránt szolgálja a partnerország szükségleteit és a saját nemzeti érdekeinket. A 2011-es külügyi stratégiával, a 2014-es NEFE stratégiával, valamint a 2020-as nemzeti biztonsági stratégiával összhangban a 2020-as NEFE stratégia prioritást élvező területei elsődlegesen a környező országok, (Nyugat-Balkán, Ukrajna) a régió stabilitásának megteremtése és fenntartása, valamint a migráció megfékezése miatt. Továbbra is kiemelt jelentőségű a keleti és déli nyitás politikája, valamint a legkevesbé fejlett országok előtérbe helyezése.

Az öt pillérből álló 2020–2025-ös NEFE stratégia első pillére kiemeli, hogy Magyarország hozzájárul a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához, támogatja az alapvető emberi jogok tiszteletben tartásán alapuló demokráciák kiépítését, továbbá a fejlődő világ gazdasági felzárkóztatását, továbbá a szegénység elleni küzdelmet. Megerősíti a 2030-ra tett vállalásunkat, miszerint 0,33%-ra emeljük a GNI alapján számított hivatalos fejlesztési hozzájárulást, részeredményként pedig 2025-re a GNI 0,25% elérését célozták meg.

A második pillér egy olyan egységes nyomon követési és értékelési szempontrendszer kialakítását helyezi kilátásba, amely segíthet a nemzetközi fejlesztési projektek szakszerűbb megvalósításban és kiértékelésében az OECD DAC szakmai iránymutatásai mentén. A szempontrendszer megvalósulása növelné a transzparenciát és megkönnyítené a kutatók számára Magyarország nemzetközi fejlesztési tevékenységének megfigyelését és mérését.

A harmadik pillér keretében a stratégia kiemeli a hazánk szempontjából legfontosabb fenntartható fejlődési célokat, amelyek az első, a második, a harmadik, a negyedik, a hatodik, a hetedik, a nyolcadik, a tizenharmadik, a tizenötödik és a tizenhetedik SDG-k.⁴⁵ Az SDG-ken kívül Magyarország a Hungary Helps Program keretében jelentős figyelmet fordít a vallási kisebbségek védelmére és a migráció helyben történő kezelésére annak érdekében, hogy hozzájáruljon a konfliktus sújtotta régiók stabilitásához.

⁴⁴ Nemzeti Exportstratégia 2019–2030. Külgazdasági és Külügyminisztérium. Kivonat. Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <https://www.kormany.hu/download/e/ca/91000/Nemzeti%20Export%20Strat%C3%A9gia%202019-2030.pdf#!DocumentBrowse>

⁴⁵ 1.cél: a szegénység minden formájának felszámolása, 2. cél: az éhínség megszüntetése, 3. cél: az egészséges élet és jóllét biztosítása, 4. cél: az inkluzív, méltányos és minőségi oktatás biztosítása, valamint az egész életen át tartó tanulás lehetőségeinek elősegítése mindenki számára, 6. cél: a vízhez és a köztisztasághoz való hozzáférés biztosítása és fenntartható víz- és szennyvízgazdálkodás, 7. cél: megfizethető, megbízható, fenntartható és modern energiához való hozzáférés biztosítása mindenki számára, 8. cél: teljes és termelékeny foglalkoztatottság, valamint tisztességes munka biztosítása mindenki számára, 13. cél: sürgős lépések megtétele a klímaváltozás és hatásainak leküzdésére, 15. cél: a szárazföldi ökoszisztémák védelme, 17. cél: globális partnerség újjáélesztése a fenntartható fejlődés érdekében.

A negyedik pillér alapján a nemzetközi fejlesztéspolitika keretében a hazai külgazdasági szereplők fokozott bevonásával gazdasági partnerségeket terveznek kiépíteni a Magyarország prioritásterületeibe tartozó államokkal.

Az ötödik pillér a hazai gazdasági és civil szereplők hatékonyabb bevonását kezdeményezi a nemzetközi fejlesztéspolitika megvalósítása során, tekintettel arra, hogy jelenleg a befizetéseinkhez képest a magyar szereplők aktivitása elmarad az elvárt céloktól. A cél olyan innovatív finanszírozási módszerek létrehozása, amelyek arra ösztönzik a magánszférát, hogy befektessenek nemzetközi fejlesztési programokba, megnövelve ezzel a magyar fejlesztéspolitikára szánt költségvetést.

Összefoglalás

Magyarország önálló nemzetközi fejlesztéspolitikája a rendszerváltás után kezdett el kialakulni, azonban ez a fejlődés a többi kelet-közép-európai országhoz hasonlóan elhúzódott, tekintettel arra, hogy ezeknek az országoknak elsősorban saját gazdaságuk megerősítésén kellett dolgozniuk. Magyarország az euro-atlanti integrációba (OECD, EU, NATO tagság) történő bekapcsolódásával stabilizálta a gazdaságát, így a nemzetközi szervezetek részéről Magyarország felé is kialakult az az elvárás, hogy nagyobb hangsúlyt fektessen a nemzetközi fejlesztéspolitikára, amely értékes külgazdasági és kereskedelmi kapcsolatokat rejtett. A tanulmány során kiderült, hogy Magyarország kül- és biztonságpolitikai érdekei, valamint a magyar nemzetközi fejlesztéspolitika megvalósulásának földrajzi irányai között szoros kapcsolat van. A fejlesztéspolitika szolgálja az ország külügyi, biztonsági és gazdasági érdekeinek előmozdítását. Mindezek tekintetében állandó prioritást élveznek Magyarország közvetlen szomszédságában lévő területek, mint Szerbia és Ukrajna, az elmúlt években pedig a migráció miatt Közel-Kelet és Észak-Afrika. A fejlesztési segélyezés során érdekeink megvalósításával összhangban olyan ágazatok kerülnek a fejlesztéspolitika fókuszába, amelyekben az ország hasznos tudással és tapasztalattal rendelkezik, ideértve a vízgazdálkodás és az oktatás területét. Magyarország hivatalos fejlesztési hozzájárulása 2003 és 2019 között évről évre folyamatosan növekedett. Míg 2003-ban a GNI arányos ODA 0,03%-ot tett ki, addig 2019-re 0,22%-ra emelkedett, amely számszerűen 92 milliárd forintot jelent. A 0,22% még nem éri el az ENSZ által kijelölt 0,7%-os célt, az ország teljesítőképességéhez és erőforrásaihoz viszonyítva azonban egyre jobban teljesít. A fejlesztéspolitika intézményesülését és megszilárdulását tekintve mérföldkőnek számít a 2002-ben a Külügyminisztériumon belül létrejött Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Főosztály (jelenleg Nemzetközi Fejlesztési Főosztály), a 2014-ben hatályba lépett első átfogó magyar NEFE stratégia, továbbá a 2014-es társelnökségünk a fenntartható fejlesztési célokat kialakító ENSZ nyílt munkacsoportban, valamint az új 2020-2025-ös NEFE stratégia. A magyar fejlesztéspolitika és humanitárius segítségnyújtás a NEFE stratégia mellett kiegészült a 2017-es keresztényüldözöttek megsegítésére és humanitárius segítségnyújtásra létrehozott Hungary Helps Programmal és a szubszaharai térség legkevésbé fejlett államaira összpontosító 2019-es Afrika stratégiával.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1012/2008. (III. 4.) Korm. határozat Magyarország külkapcsolati stratégiájáról. Magyar Közlöny, 2008/36. 1732–1744.
- 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Magyar Közlöny, 2012/19. 1878–1388. Letöltés ideje: 2020. 09. 30.
http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=146225.213089#foot1
- 1177/2019. (IV. 2.) Korm. határozat az Afrika stratégiáról. Magyar Közlöny, 2019/56. 1861–1864.
2014. évi XC. törvény a nemzetközi fejlesztési együttműködésről és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásról. Letöltés ideje: 2020. 09. 15.
<https://nefe.kormany.hu/nefe-torveny>
- A Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030 – Agenda 2030. Letöltés ideje: 2020. 09. 15.
<https://ensz.kormany.hu/a-2030-fenntarthato-fejlodesi-keretrendszer-agenda-2030->
- A globális nyitás politikája. 2014. június 2. Letöltés ideje: 2020. 09. 30.
<https://2010-2014.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/globalis-ugyekert-felelos-helyettes-allamtitkarsag/hirek/a-globalis-nyitas-politikaja>
- A külgazdasági és külügyminiszter 4/2019 (III. 13.) KKM utasítása a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. 2019. 95.
Letöltés ideje: 2020. 09.16.
<https://www.kormany.hu/download/d/64/91000/A%20K%C3%BCIgazdas%C3%A1gi%20%C3%A9s%20K%C3%BCI%C3%BCgyminiszt%C3%A9rium%20SZMSZ-e.pdf>
- Boros 2005. Boros Jenő: Magyarország nemzetközi fejlesztési stratégiája és összefüggései. In Gömbös Ervin (szerk.): *A nemzetközi fejlesztési együttműködés a XXI. században*. ENSZ Akadémia.
- What is CONCORD? Letöltés ideje: 2020. 09. 30. <https://concordeurope.org/who-we-are/>
- CONCORD – HAND: AidWatch jelentés: A fejlesztési segélyek egyedülálló szerepe. Európa és Magyarország hozzájárulása a globális szegénység leküzdéséhez. 2013. Letöltés ideje: 2020. 09. 15. <http://hand.org.hu/media/files/1383211926.pdf>
- Development aid stable in 2017 with more sent to poorest countries. 2018. Letöltés ideje: 2020. 09. 15. <https://www.oecd.org/development/development-aid-stable-in-2017-with-more-sent-to-poorest-countries.htm>
- Development aid drops in 2018, especially to neediest countries. 2019. Letöltés ideje: 2020. 09. 15. <https://www.oecd.org/development/development-aid-drops-in-2018-especially-to-neediest-countries.htm>
- Dr. Kiss 2011. Dr. Kiss Judit: A magyar NEFE a válság éveiben. A HAND Szövetség Aid Watch munkacsoportjának harmadik jelentése 2011/203. Letöltés ideje: 2020. 09. 15.
<http://hand.org.hu/media/files/1417088158.pdf>
- Gazdag 2008. Gazdag Ferenc: Új külkapcsolati stratégia, 2008. Letöltés ideje: 2020. 09. 16.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/gazdag_ferenc-_j_kulkapcsolati_strategia.pdf

- HAND AidWatch jelentés: A magyar nemzetközi fejlesztési szerepvállalás 2015 előtt és után. 2014, Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <http://hand.org.hu/media/files/1425981992.pdf>
- Hodosi Róbert: Mit tesz Magyarország a fejlődő országokért? HAND. 2012. Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <http://hand.org.hu/media/files/1354201951.pdf>
- Hungary – International Development Cooperation Profile. 2018. Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <https://nefe.kormany.hu/download/7/f5/72000/Hungary%20-%20International%20Development%20Cooperation%20Profile.pdf>
- Hungary Helps. Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <http://hungaryhelps.gov.hu/hu/#close>
- Hungary joins the OECD Development Assistance Committee. 2016. Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <https://www.oecd.org/hungary/hungary-joins-the-oecd-development-assistance-committee.htm>
- Hungary's Official Development Assistance. Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <https://www.oecd.org/development/hungarys-official-development-assistance.htm>
- Jelentés a Kormány részére Magyarország 2018. évi nemzetközi fejlesztési tevékenységéről. Letöltés ideje: 2020. 09. 15. <https://nefe.kormany.hu/tenyek-szamok-adatok>
- Jelentés Magyarország 2013. évi nemzetközi fejlesztési együttműködési és nemzetközi humanitárius segítségnyújtási tevékenységéről. Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <https://nefe.kormany.hu/download/1/3c/d0000/HONLAPRA%20-%20Korm%20A1nyjelent%20A9s%202013%20-%20A9vi%20besz%20A1mol%20-%20202764NEFEFO.pdf>
- Kiss 2011. Kiss Judit: A magyar nemzetközi fejlesztéspolitika kihívásai. MTA Világgazdasági Kutatóintézet Kihívások, 2011. Letöltés ideje: 2020. 09. 30. <https://docplayer.hu/593476-A-magyar-nemzetkozi-fejlesztéspolitika-kihivaisi.html>
- NEFE Kézikönyv 2015. Külgazdasági és Külügyminisztérium: Nemzetközi Fejlesztési Főosztály: NEFE Kézikönyv az EU külkapcsolati és fejlesztési pénzügyi eszközeiről. 2015. május 31. Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <https://nefe.kormany.hu/akadalymentes/download/2/47/01000/NEFE%20k%20A9zik%20-%20A9nyv%20-fejleszt%20A9si%20oktat%20A1s%20-%20200528.pdf>
- Külgazdasági és Külügyminisztérium: Újabb rekordév a nemzetközi fejlesztési támogatások tekintetében. Letöltés ideje: 2020. 09. 27. <https://nefe.kormany.hu/ujabb-rekordev-a-nemzetkozi-fejlesztési-tamogatások-tekintetében>
- Külgazdaság és Külügyminisztérium: International Development Cooperation Profile. 2020. Letöltés ideje: 2020. 09. 27. <https://nefe.kormany.hu/megjelent-a-magyar-nemzetkozi-fejlesztéspolitika-eredmenyeirol-szolo-2020-eves-kiadvany>
- Magyar külpolitika az uniós elnökség után 2011. Letöltés ideje: 2020. 09. 30. https://brexit.kormany.hu/download/4/c6/20000/kulpolitikai_strategia_20111219.pdf
- Magyarország nemzetközi fejlesztési együttműködésére vonatkozó szakpolitikai stratégiája és nemzetközi humanitárius segítségnyújtására vonatkozó szakpolitikai koncepciója (2014–2020). Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <https://nefe.kormany.hu/strategia>

Nemzeti Exportstratégia 2019–2030. Külgazdasági és Külügyminisztérium. Kivonat. Letöltés ideje: 2020. 09. 16.

<https://www.kormany.hu/download/e/ca/91000/Nemzeti%20Export%20Strat%C3%A9gia%202019-2030.pdf#!DocumentBrowse>

Paragi, Szent-Iványi, Vári 2007. Paragi Beáta, Szent-Iványi Balázs, Vári Sára: *Nemzetközi fejlesztési segélyezés, Tankönyv*. Budapest: TeTTConsul Kft.

Paragi Beáta: Hungarian Development Policy. 2010. In Paul Hoebink (szerk.) *European Development Cooperation*, Amsterdam, Amsterdam University Press. 195–222.

Stipendium Hungaricum hallgatói adatok. 2017. Letöltés ideje: 2020. 09. 16.

<https://tka.hu/palyazatok/7619/statisztikak>

Suha 2011. Suha György: Nemzetközi fejlesztés – hogyan tovább? *Polgári Szemle* 7 (2).

Letöltés ideje: 2020. 09. 16. <https://polgariszemle.hu/archivum/58-2011-aprilis-7-efolyam-2-szam/432-nemzetkoezi-fejlesztes-hogyan-tovabb>

Széll Kálmán terv 2.0. Letöltés ideje: 2020. 09. 30.

https://2010-2014.kormany.hu/download/3/e8/80000/1-A_k%C3%B6vetkez%C5%91_1%C3%A9p%C3%A9s%20%28SzKT%2020%29.pdf

Szent-Iványi Balázs 2012. "Hungarian International Development Cooperation: Context, Stakeholders and Performance." *Perspectives on European Politics and Society* 13 (1).